

PITANJA I ODGOVORI

KADA SUDAC A KADA SUTKINJA?

Na pisanje ovog odgovora ponukani smo, zapravo, upitom *da li (uopće) sutkinja?*

Ženski lik imenice koja označuje zanimanje (profesijske imenice), posebno kada iza tog zanimanja stoji 'vršenje javne funkcije' već duže vrijeme muči Službu za proučavanje sudske prakse Okružnog suda u Sisku, odnosno njezina stručnog suradnika mr. Ivicu Kramarića. Vidi se to iz njegova polemiziranja s lektoricom u „Vjesniku” (13, 15. i 19. studenog 1984), a sada ponovno iz njegova dopisa Hrvatskom filološkom društvu, odnosno časopisu „Jezik”.

Kao predmet u svom dopisu mr. Kramarić naveo je: *Pitanje pravilnosti nazivlja za osobe ženskog spola koje se nalaze na rukovodećim ili srodnim funkcijama.* Naslov odgovora nam je sam ponudio, napisavši: „postavlja se pitanje u kojem kontekstu upotrijebiti riječ *predsjednik* a kad *predsjednica*... u slučaju kad rukovodeću funkciju obavlja osoba ženskog spola”.

Govoriti o odnosu upotrebe ženskog lika zanimanja prema muškom liku istog zanimanja omogućeno je vlastitim istraživanjem upravo tog problema, o čemu se može pročitati u članku „Mocijski parnjaci i njihova upotreba”, objavljenom u „Raspravama Zavoda za jezik”, br. 13, Zagreb 1987. Umjesto Kramarićeve odnosa *predsjednik – predsjednica* za ovaj smo odgovor uzeli sudskoj praksi primjereniji mocijski par *sudac – sutkinja*.

Dakle kada upotrijebiti *sudac*, a kada *sutkinja*?

Da bismo jasno odgovorili na to pitanje, potrebno je reći i nekoliko stručnih

uvodnih riječi, u kojima ću se, najnormalnije, nasloniti i na spomenuti članak. No, pođimo redom.

Tu su, zapravo, prisutne dvije stvari:

1. pravilnost nazivlja za osobe ženskog spola koje se nalaze na rukovodećim ili srodnim funkcijama, o čemu govori mr. Kramarić i

2. (što je za ovaj odgovor bitnije) pravilnost upotrebe takvih naziva, što zapravo zanima mr. Kramarića.

U vezi s prvim nema se što novo reći jer od većine imenica za oznaku muškog spola možemo tvoriti imenicu za oznaku ženskog spola, pa tako i od profesijskih imenica. Zapreke za tvorbu ponekad postoje (v. navedeni članak), ali one su, uglavnom, nejezične.

Od imenice *predsjednik*, m. normalno možemo tvoriti *predsjednica*. Isto tako od direktor – *direktorica*, od sekretar – *sekretarica*, pa i od zamjenik javnog tužioca – *zamjenica javnog tužioca*, odnosno od sudac – *sutkinja*.

Imenice sa sufiksom *-ac* tipa pisac nalaze se, istina, među imenicama od kojih se uglavnom ne tvore ženski parnjaci. Kažem uglavnom jer od *lovac* ipak postoji *lovica* i *lovkinja*. Iz toga niza imenica proboj je načinjen i s imenicom *sudac* uz koju se upotrebljava ženski mocijski parnjak *sutkinja*.

Da žene imaju i društveno pravo na s v o j lik s v o g zanimanja o tome ne bi smjelo biti dvojbe. Pogledajmo kada to pravo treba i jezično ostvarivati, dakle kada upotrebljavati lik *sutkinja*. U vezi s tim upotrebne su situacije (u navedenom članku) podijeljene na *opću* ili *neutralnu* i *pojedinačnu* ili *konkretnu*. U općoj situaciji upotrebljavamo muški lik profesijske imenice, koji je u tom slu-

čaju neutraliziran s obzirom na spol i zapravo pokriva oba spola. U pojedinačnoj situaciji spol nije neutraliziran pa upotrebljavamo onaj lik zanimanja koji nam je zadan. Ako je riječ o muškoj osobi, upotrebljavamo muški lik profesijske imenice, a ako je riječ o ženskoj osobi, upotrijebit ćemo ženski lik profesijske imenice, čuvajući pritom i kategoriju osobnosti, što se posebno očituje kada je profesijska imenica apozicija uz imenicu koja označuje žensku osobu.

Kako se primjeri koje navodi mr. Kramarić uklapaju u ove naše situacije? Prvi je primjer iz zagrebačkog izdanja „Borbe“ (od 5. prosinca 1986. str. 8), a drugi iz „Službenog lista“ (br. 35. od 27. lipnja 1986. str. 1).

U citatima iz „Borbe“, iz napisa „Dogadaji diktirali putovanja“, vidljivo je da je jednom upotrijebljena imenica *predsjednica* a drugi put *predsjednik*, a oba se puta te imenice odnose na osobu ženskog spola. Lik *predsjednica* nalazimo u nadnaslovu *Tragom „Optužnice“ u dvotjedniku „Politika-svet“ da je bivša predsjednica omladine Jugoslavije putovala po svijetu više od saveznog sekretara za vanjske poslove*, a lik *predsjednik* u navođenju riječi same predsjednice: *Za skoro godinu dana mog mandata kao predsjednik predsjedništva SSOJ bila sam na pet službenih putovanja u inozemstvu i obišla 8 zemalja*.

U nadnaslovu je autor napisao pravilno nagovijestio da će biti riječ o ženskoj osobi, a u citatu je sačuvao govorničin lik *predsjednik*, iako je i tu sasvim prirodno mogao doći lik *predsjednica* jer ženska osoba govori o sebi u određenoj funkciji, a ne samo o funkciji (bez obzira na spol) kao što je to u drugom primjeru iz istog napisa: *...posebno je bilo obavezno da u delegaciji bude predsjednik*.

Što se tiče navoda iz „Službenog lista“, riječ je o tekstu „Odluke o imeno-

vanju predsjednika i članova komisije za izbor i opoziv delegata u Savezno vijeće Skupštine SFRJ i njihovih zamjenika“ u kojoj je imenovana „za člana Milka Janković, *sutkinja* Saveznog suda“ (t. 3), što navodi i mr. Kramarić, „za zamjenika člana Borka Komnenić, *društveno-politička radnica* u Saveznoj konferenciji Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije“ (t. 5), „za zamjenika člana Ljerka Mezga, *stručna suradnica* u stručnoj službi Vijeća Saveza sindikata Jugoslavije“ (t. 6) i „za zamjenika člana Margita Lalić-Terzić, *stručno-politička radnica* u Konferenciji za pitanja društvenog položaja žena Jugoslavije“ (t. 8. 2. st.), dok u 1. st. ipak stoji: „za člana Zorica Raičević, *sekretar* Konferencije za pitanja društvenog položaja žena Jugoslavije, što govori: 1. o obilježnosti značenja imenice *sekretarica* (pomoćnica direktora!) i 2. o tome da imenica *tajnik*, od koje bi bez problema funkcionirao ženski mocijski parnjak *tajnica*, u organe društveno-političke uprave još nije prodro.

Na istoj strani, kao i na idućoj, naći ćemo i „*Predsjednica* Saveznog vijeća Milka Trnova – Gregorijević, v. r.“ (Sve podvukla E. B.).

Mr. Kramarić nije, nažalost, obratio pažnju na prisutnost dvaju suprotnih gramatičkih likova u navedenim citatima. Mogao se, naime, upitati zašto je u 1. dijelu muški lik profesijske imenice a u 2. dijelu ženski lik i je li to pravilno.

Upravo ta prisutnost muškog i ženskog lika profesijskih imenica ukazuje na naše razgraničenje upotrebnih situacija: 1. dio na opću situaciju, na samo ime funkcije, a 2. dio na pojedinačnu, konkretnu situaciju, zbog koje spol i u oznaci funkcije treba gramatički izraziti. Različita je i sintaktička uloga tih profesijskih imenica. One u prvom dijelu sintaktički su

objekt u rečenici, a one u drugom dijelu apozicije uz osobno ime.

Isto tako kad bi se imenice *član* i *zamjenik član* našle u konkretnoj situaciji, kad ne bi označavale samo funkciju nego bi se odnosile na konkretnu žensku osobu u toj funkciji, trebale bi se realizirati konkretno, dakle u ženskom liku: Zorica Raičević, *članica* Komisije, odnosno Ljerka Mezga, *zamjenica člana* Komisije.

Sličnu bismo situaciju imali i u slučajevima za *suca bira se Marija X*, odnosno za *zamjenika javnog tužioca bira se Ivka X*, ali *sutkinja Marija X*, odnosno *zamjenica javnog tužioca Ivka X*.

Rečeno možemo vrlo lijepo ilustrirati i potvrdama iz jednog od novijih brojeva jugoslavenske ženske revije „Svijet” (od 9. studenog 1987, str. 32–33), u kojoj je već u naslovu „Sutkinja za nebo” također pravilno najavljeno da će biti riječ o ženskoj osobi.

U tekstu se uz mocijski par *sudac – sutkinja* javlja i mocijski par *padobanac – padobranka*, odnosno još nekoliko profesijskih imenica jednog ili drugog spola.

Primjere ćemo razvrstati u tri skupine i komentirati pojedine potvrde s obzirom na pojedinačnu, konkretnu odnosno opću, neutralnu situaciju.

I. skupina: *sudac – sutkinja*

1. Milica Okički jedna je od rijetkih *sutkinja* u padobranstvu.

(Konkretna situacija. Zamjena sa sudac ne dolazi u obzir jer bi obavijest izgubila svoj smisao.)

2. Razlog našem susretu s njom bio je što je nedavno na međunarodnom prvenstvu u padobranstvu... Milica ponovno sjela među nekoliko najpoznatijih *sudaca* u svijetu.

(Neutralna situacija. Muški je lik samo ime za funkciju.)

3. Na cilju je *sucu* također naporno. (Neutralna situacija. Svakom *sucu* bez obzira na spol.)

4. *Glavni* je *sudac* organizator posla. (Neutralna situacija. Spol nevažan.)

5. *Stariji sudac skokova na cilj* je Amerikanac, a figure ocjenjuje jedan od naših najboljih *sudaca*.

(Neutralna situacija.)

6. Jedan od *sudaca* na ekranu prati također kad i pod kojim je uvjetima padobranac skočio iz aviona.

(Neutralna situacija.)

7. 1978. promovirana je za *međunarodnog suca* za klasične discipline.

(Neutralna situacija, ime za zvanje.)

8. Danas više nije jedina *sutkinja* u nas. (Konkretna situacija. Zamjena sa *sudac* bila bi besmislena.)

9. Na 14. svjetskom padobranskom prvenstvu u Čehoslovačkoj (bila je) jugoslavenski sudački predstavnik. Tada se pokazala kao jedan od tri najbolja *suca*.

(Neutralna situacija.)

10. Bila sam među boljim *sucima* po rezultatima suđenja.

(Neutralna situacija.)

11. U Opatiji je 1983. bila *glavni sudac*.

(Neutralna situacija. Ime za funkciju.)

II. skupina: *padobanac – padobranka*

1. Jedan od *sudaca* prati na ekranu kad i pod kojim je uvjetima *padobranac* skočio iz aviona.

(Neutralna situacija.)

2. Milica ima razumijevanja za natjecatelje jer je i sama bila *padobranka*.

(Konkretizirana situacija. Funkcionirao bi i muški lik.)

3. Padobranac točno zna što treba učiniti u određenoj situaciji.

(Neutralna situacija. Svaki padobranac bez obzira na spol.)

4. Prestala je skakati 1971. godine i od tada se bavi suđenjem. Bilo je to najprije

na klupskim natjecanjima u Zagrebu... zatim na republičkim i 1975. godine na prvom međunarodnom skupu *padobranaca* na Balkanijadi.

(Neutralna situacija.)

5. Padobranstvo nije u nas baš poznat sport. Malo se o njemu piše, pogotovo o *ženama-padobrancima*.

(Konkretna situacija. Tu bi pristajao samo lik padobrankama.)

6. No danas je sve manje *žena-padobranki*.

(Konkretna situacija. Dovoljno je padobranki.)

III. skupina

a) muški lik

1. Milica ima razumijevanja za *natjecatelje* jer je i sama bila padobranka.

(Neutralna situacija.)

2. Na 14. svjetskom padobranskom prvenstvu u Čehoslovačkoj (bila je) jugoslavenski *sudački predstavnik*.

(Neutralna situacija.)

b) ženski lik

1. Inače (je) *članica* zagrebačkog „Aerokluba“.

2. U Lošinj u bila je *zamjenica glavnog suca*.

3. Po struci je *nastavnica* razredne nastave i hrvatskog ili srpskog jezika i već treću godinu *direktorica* osnovne škole u Novom Zagrebu.

(U svim primjerima imamo konkretiziranu situaciju, usklađenost roda profesijske (i druge) imenice sa spolom osobe o kojoj je riječ. Ne dolazi do nesporazuma ni ako se u takvoj, predikatnoj službi upotrijebi muški lik imenice.)

Učvrstimo našu analizu i ovim primjerom:

Ako je na nekom skupu bilo više govornika, a među njima i jedna žena (dakle *govornica*) koja je govorila posljednja, ovako treba reći: *Posljednji govornik* bila je X Y ili *posljednja je govorila* X Y. Zašto se ovdje ne preporučuje ženski lik *govornica*? Zato što ženski lik u navedenoj rečenici znači da je bilo još žena koje su govorile, a to u ovom slučaju nije točno. Za razliku od ženskog lika *govornica* muški lik *govornik*, odnosno ovdje sintagma *posljednji govornik* znači govornika općenito, bez obzira na spol. Nasuprot tome *posljednja govornica* znači samo ženu koja je posljednja govorila između drugih žena koje su govorile. Nikako ne može značiti i posljednjeg govornika uopće.

Upravo o odnosu *sudac – sutkinja*, i pod istoimenim naslovom (*Sudac i sutkinja*) pisao je i pokojni prof. dr. Ivan Brabec (Školske novine od 14. studenog 1978, str. 14). Iz tog jezičnog savjeta mr. Kramarić navodi dio u kojem se dopušta upotreba muškog lika funkcije za žensku osobu u toj funkciji, dakle uz žensko osobno ime i uz ženski apelativ (osobito kad je to službeno).

Taj članak, što je zapazio i mr. Kramarić, nije pretiskan u Brabecovoj knjizi „100 jezičnih savjeta“, tiskanoj 1984. godine, što bi moglo značiti i da je sam autor počeo drugačije misliti.

Nastojala sam ovime još jednom pokazati da ženski moćijski parnjaci nisu samo usputna, nego potrebna i funkcionalna jezična pojava.

Eugenija Barić